

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ**

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра економічної теорії та конкурентної політики

Затверджено
Вченою радою
(прот. п. № від 26.08.2020 р.)

Ректор

А.А. Мазаракі

**ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ /
POLITICAL ECONOMY
ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор: В.Є. Поліванов, канд. екон. наук., доц.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри економічної теорії та конкурентної політики 30.06.2020, протокол № 16.

Рецензенти: А.Г. Герасименко, доктор екон. наук, проф.

Т.А. Щербакова канд. екон. наук, доц.

О.В. Вертелєва канд. фіз.-мат. наук, доц.

С.В. Найденко Генеральний директор Асоціації
«Укрзовніштранс»

**ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ /
POLITICAL ECONOMY
ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Політична економія» призначена для студентів освітнього ступеня молодший бакалавр галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 051 «Економіка».

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. Мета, завдання та предмет дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Політична економія» є опанування студентами методології пізнання економічних процесів і явищ, вивчення механізму дії та механізму реалізації економічних законів, закономірностей, рушійних сил економічного розвитку.

Завданням вивчення дисципліни «Політична економія» є надання студентам ґрунтовних знань щодо теоретичних основ дослідження складних економічних процесів на різних ієрархічних рівнях управління: мікро-, макро-, мега рівнях.

Предметом вивчення дисципліни є система економічних відносин між людьми з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання товарів і ресурсів.

2. Передумови вивчення дисципліни.

Знання:

- основоположних засад суспільного розвитку, його закономірностей і законів у світовому та національному вимірах;
- базових загальнонаукових категорій, що відображають різні прояви суспільного життя.

Вміння:

- оцінювати стан і тенденції суспільного розвитку;
- систематизувати і узагальнювати факти, що ілюструють проблеми суспільно-економічного характеру.

3. Результати вивчення дисципліни

Дисципліна «Політична економія» як обов'язкова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та спеціальними компетентностями і досягнення ними програмних

результатів навчання за відповідною освітньо-професійною програмою.

Економіка (ОС молодший бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	1, 2, 3, 15, 16
ЗК2	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	3, 4, 13, 16
ЗК4	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	1-17
ЗК9	Здатність бути критичним і самокритичним.	1-17
ЗК11	Навички міжособистісної взаємодії	1, 3, 4, 7, 8, 10, 11, 15
ЗК12	Здатність діяти соціально, відповідально та свідомо, навчатися в процесі дії.	1, 3, 4, 7, 8, 10, 11, 15
<i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності</i>		
СК1	Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро- та макрорівнях.	1, 2, 4, 7, 10, 11, 14
СК3	Розуміння особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.	1, 5, 8, 9
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
1	Асоціювати себе як члена громадянського суспільства, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу.	1, 2, 3, 8
2	Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки.	1, 2, 3, 5, 8, 9
3	Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем, зокрема на мікро- та макрорівнях.	3, 4, 6, 9, 12, 14, 15, 16, 17

4	Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.	1, 4, 5, 6, 11, 15
5	Пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.	1, 3, 6, 8, 10, 17
10	Вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки.	1, 3, 4, 5, 11, 15
13	Оволодіти навичками усної та письмової професійної комунікації державною та іноземною мовами.	1, 8, 10, 12, 14, 15, 16, 17
16	Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення, здатність до автономного навчання.	1, 2, 6, 7, 9, 11, 13, 16
17	Демонструвати здатність діяти соціально, відповідально та свідомо.	1, 3, 4, 7, 8, 10, 11, 15

4. Зміст дисципліни

ТЕМА 1. Предмет та метод політичної економії.

Становлення та розвиток політичної економії як науки. Меркантилізм XVI-XVII століть та його головні ідеї. Запровадження в науковий обіг термін «політична економія» А. де Монкретьєном. Економічні погляди фізіократів. Класична політична економія. Марксизм як напрям класичної політичної економії. Виникнення і суть маржиналізму (австрійська школа політекономії). Формування і розвиток економічної думки в Україні. Економічні погляди В.І. Вернадського, М.Х. Бунге, М.І. Зібера, С. Подолинського, М.І. Туган-Барановського, Є.Є. Слуцького, М.І. Птухи.

Класифікаційна характеристика основних напрямів і шкіл сучасного етапу розвитку політичної економії: західний мейнстрім, неоортодоксальна економічна теорія, неоінституціональна економічна теорія, теорія суспільного вибору, неокейнсіанська економічна теорія, неоліберальна економічна теорія, теорія поведінкової економіки. Внесок лауреатів Нобелівської премії з економіки в розвиток політичної економії (П. Кругман, Е. Фелпс, Д. Канеман, Р. Манделл,

А. Сен, Р. Мертон, М. Скоулз, Дж.Ф. Неш, Дж. Харсані, Д. Зелтен, Р. Фогель, Г. Беккер, Р. Коуз, Дж. Б'юкенен, М. Фрідмен, В. Леонтьєв, Е. Дюфло, П. Ромер, У. Нордхаус, А. Банерджі, М. Кремер, П. Мілгром, Р. Уїлсон та інші).

Розвиток предмета й методології досліджень сучасної політичної економії у другій половині ХХ - на початку ХХІ століття. Політична економія постіндустріального суспільства. Субстантивістська політична економія К. Поланьї. Нова політична економія та конституційна політична економія Дж. Б'юкенена.

Природа соціально-економічних суперечностей у посттрансформаційній Україні як предмет сучасних політико-економічних досліджень.

Методи сучасної політичної економії: характерні риси та шляхи формування. Еволюційні, діалектичні, неокласичні та метафізичні методи пізнання. Методологія і особливості застосування методів політекономії.

Економічні категорії і закони. Система економічних законів та її структура. Механізм дії та механізм реалізації економічних законів. Проблема ефективного використання економічних законів в процесі ринкової трансформації економіки України. Функції політичної економії та її роль у формуванні сучасного економічного мислення. Інноваційний тип економічного мислення: суть і механізм формування.

Сучасна економічна політика держави. Політична економія як методологічна основа новітньої економічної політики держави. Стратегія формування і розвитку державної економічної політики в сучасній Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4

Додатковий: 1,5,8,11,14,18.

Інтернет-ресурси: 1,3,4,8.

ТЕМА 2. Потреби, ресурси та виробничі можливості суспільства.

Потреби як визначальний чинник поведінки економічних суб'єктів та внутрішній спонукальний мотив економічної діяльності, соціального і економічного прогресу. Задоволення потреб як природна мета функціонування економіки. Діалектика взаємозв'язку виробництва і потреб. Механізм дії та механізм використання закону зростання потреб. Класифікаційні ознаки потреб. Класифікація потреб А. Маслоу та її теоретичне і прикладне значення. Етапи

розвитку потреб. Парадигмальні зрушення в процесі задоволення потреб в умовах постіндустріального суспільства. Шляхи та засоби розв'язання проблем, пов'язаних із безмежністю потреб і обмеженістю ресурсів.

Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація. Соціальна спрямованість економічних інтересів. Взаємодія та суперечливість економічних інтересів. Засоби усунення суперечностей економічних інтересів: здійснення глибоких економічних реформ, подолання корупції у системі державного управління. Формування і розвиток системи соціального партнерства. Соціальне партнерство як ефективний засіб узгодження та реалізації економічних інтересів. Використання світового досвіду в процесі формування системи соціального партнерства в Україні. Колективні договори і тарифні угоди в контексті реалізації економічних інтересів.

Ресурси виробництва, їх обмеженість і склад. Обмеженість виробничих ресурсів і оптимізація обсягів виробництва. Повна зайнятість і повний обсяг виробництва як критерій оцінки ефективності використання ресурсів. Ефективність використання ресурсів в Україні.

Відносини власності як фундамент реалізації економічних інтересів. Власність, її форми, економічні та соціальні функції в умовах постіндустріального суспільства. Еволюція поглядів на природу і роль інституту власності в умовах трансформації економічних систем. Еволюція відносин власності у процесі становлення постіндустріального суспільства. Державна власність в сучасних умовах: доцільність, сутність, функції та форми реалізації. Приватизація власності: світовий досвід та особливості здійснення в Україні. Перспективи вітчизняної приватизації.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4

Додатковий: 4,6,8,10,17.

Інтернет-ресурси: 4,5,8.

ТЕМА 3. Форми організації суспільного виробництва та їх еволюція.

Поняття форми суспільного виробництва. Генезис форм організації суспільного виробництва. Натуральне виробництво: сутність, основні властивості. Фактори, що обумовлюють еволюцію натурального виробництва в товарне: суспільний поділ праці, економічна відокремленість виробників. Натуральне виробництво в

сучасних економічних системах. Передумови і суть в бартеризації економіки, форми її прояву.

Виробництво як основа задоволення економічних потреб. Зміст і структура суспільного виробництва. Економічні суперечності суспільного виробництва. Прогресивні зміни в суспільному виробництві в кінці XX - початку XXI століття - перехід від ідеології «виробництво заради виробництва» до створення товарів і послуг, орієнтованих на задоволення потреб кінцевих споживачів. Секторальні зміни в структурі сучасного виробництва: стійке зниження частки первинного і вторинного секторів та зростання частки сфери послуг. Особливості та тенденції сучасного секторального поділу виробництва в Україні.

Основні фактори суспільного виробництва – праця, капітал, земля, підприємницькі здібності, інформація, знання, екологія. Провідна роль інформації і знань в сучасній економічній системі.

Сучасна товарна форма організації виробництва. Передумови і чинники формування високотоварного виробництва. Зміст підприємницької форми товарного виробництва. Зміст і структура сучасного суспільного виробництва. Роль і значення третинного сектора в суспільному виробництві XXI століття. Поняття технологічного укладу. Структура технологічних укладів. Системна модернізація товарного виробництва, відповідність сучасним вимогам науково-технологічного прогресу та постіндустріальній економіці.

Шляхи наближення галузевої структури виробництва в Україні до пропорцій економічно розвинених країн світу. Складові системної модернізації суспільного виробництва в XXI столітті.

Економічні та неекономічні блага. Товар як елементарна форма товарного виробництва. Основні властивості товару: споживна вартість і вартість. Сутність та шляхи покращення якості товарів. Сучасні альтернативні теорії вартості товарів і послуг. Корисність товару та методи її виміру.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 4, 5, 6, 7.

Додатковий: 2, 6, 8, 10, 15.

Інтернет-ресурси: 1, 2, 3, 4, 5.

ТЕМА 4. Теорія грошей. Грошовий обіг.

Концепції виникнення і суть грошей. Класичні теорії виникнення і функціонування грошей: металістична, номіналістична,

кількісна. Сучасні теорії грошей. Теорія монетаризму М. Фрідмена. Нові аспекти сучасного монетаризму. Інституціональний аналіз як методологічна основа ідей нових монетаристів.

Функції грошей та їх еволюція. Різноманітність форм грошей: товарні, металеві, паперові, кредитні та електронні. Види і природа сучасних грошей. Розвиток електронних систем та ідея створення електронного аналогу готівкових грошей. Передумови виникнення і сутність криптовалют. Криптовалюта як різновид цифрової валюти. Види криптовалют. Біткойн як найбільш поширений вид криптовалют. Криптовалюти і криптоактиви. Технологія емісії та функціонування криптовалют. Переваги і недоліки криптовалют. Правовий режим криптовалют. Курсоутворення на ринку криптовалют. Перспективи поширення криптовалют в світі та в Україні.

Сучасний грошовий обіг та його закони. Розвиток електронної системи грошового обігу. Грошова маса, її сучасна структура та агреговані показники. Методи регулювання грошового обігу в теорії нових монетаристів. Грошові реформи в світовому та національному вимірах: особливості та інструменти здійснення. Українські гроші: історія та сучасність. Грошова реформа в Україні в 1996 році. Грошова система, її сутність, основні елементи і типи. Сучасні грошові системи та їх розвиток в ХХІ столітті.

Інфляція: причини, сутність, чинники, форми прояву. Інфляційне таргетування. Темпи інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції. Сучасна державна антиінфляційна політика: світовий і український аспекти.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4,5.

Додатковий: 3,5,7,8,16,19.

Інтернет-ресурси: 6,7,8.

ТЕМА 5. Ринок і ринкова економіка.

Сутність ринку й наукові підходи до його визначення. Умови формування і розвитку ринку. Структура ринку: за об'єктами обміну, залежно від умов, в яких діють суб'єкти господарювання; за територіальною ознакою; за способом формування. Види ринків. Функції ринку: регулювання, стимулювання, розподільча, санаційна, алокаційна, інформативна, інтеграції, координації.

Механізм функціонування ринку і його закони. Попит і пропозиція. Закони попиту і пропозиції. Ринкова рівновага.

Рівноважна ціна та рівноважний обсяг товару. Ринковий механізм як механізм економічної реалізації об'єктів власності.

Ціна як економічна категорія. Теорія цін. Суть та функції цін. Структура ціни. Система цін. Ціноутворення в сучасній ринковій економіці: поняття, економічний зміст і чинники, які впливають на кількісні параметри ціни. Сучасні концепції ціноутворення. Сучасна цінова політика держави. Державне регулювання цін.

Ринкові методи саморегулювання економіки. Основи ринкових методів регулювання: конкуренція, свобода підприємництва, поінформованість суб'єктів ринку, автономність дій, рівноправність. Раціональність ринкової поведінки. Г. Саймон про обмежену раціональність на сучасному ринку. Передбачувана ірраціональність Д. Аріелі. Поєднання і взаємодія ринкових і неринкових відносин, ринкового механізму і державного регулювання. Історичний характер ринку. Формування і розвиток в ХХІ столітті «людино-центричної» моделі ринку. Можливості розбудови людиноцентричної моделі ринку в Україні. Сучасний ринок в дослідженнях лауреатів Нобелівської премії з економіки.

Зміст, принципи і структура ринкової економіки. Основні риси та принципи сучасної ринкової економіки. Основні суб'єкти ринкової економіки: домогосподарства, фірми (підприємці), держава. Особливості та стратегічні напрямки ринкової трансформації економіки України у ХХІ столітті. Гуманізація економічного життя в Україні в умовах ринкової трансформації.

Поняття інфраструктури ринку. Місце і роль ринкової інфраструктури в економічній системі. Функції інфраструктури ринку. Підсистеми сучасної ринкової інфраструктури: організаційно-технічна, фінансово-кредитна, організаційно-дослідна. Елементи ринкової інфраструктури: товарні і фондові біржі, дилерські і дистриб'юторські компанії, торгові дома і торгові палати, банки, інвестиційні компанії, страхові компанії, довірчі товариства, консалтинг, аудит. Формування сучасної інфраструктури ринку в Україні. Сучасні форми інфраструктури: інституціональна, інформаційна, екологічна, інноваційна. Інфраструктурні проекти як основа підвищення ефективності функціонування сфери обігу. Інвестування об'єктів сучасної інфраструктури: джерела і умови залучення. Поняття критичної інфраструктури.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4,5.

Додатковий: 1,2,9,10,17.

Інтернет-ресурси: 1,4,5,7,8.

ТЕМА 6. Конкуренція і монополія.

Умови виникнення і суть конкуренції. Економічний закон конкуренції, механізм його дії та реалізації. Функції конкуренції. Переваги і недоліки конкурентних відносин. Створення конкурентного середовища як основи сталого розвитку. Конкуренція як рушійна сила малого і середнього підприємництва, становлення середнього класу.

Види конкуренції: досконала (вільна) і недосконала конкуренція. Місце досконалої конкуренції в сучасних умовах господарювання. Основні типи ринкових структур недосконалої конкуренції. Форми конкуренції: внутрішньогалузева, міжгалузева, міжнародна конкуренція. Методи конкурентної боротьби: цінові, нецінові, недобросовісна конкуренція. Рейдерство та його прояви в Україні. Вплив «тіньового» сектору економіки на конкуренцію.

Монополія та її види: монополія окремого підприємства, монополія як змова, природна монополія. Поняття ринкової влади. Монополізація економіки: причини, форми, наслідки. Критерії та межі монополізації економіки. Олігополія та її економічна ефективність.

Державне регулювання природних монополій. Реструктуризація монопольних утворень. Відповідальність об'єктів природної монополії за дотримання вимог законодавства та нормативних актів. Національні моделі антимонопольного регулювання: американська, європейська, японська. Сучасна державна політика захисту економічної конкуренції в Україні.

Теорія регулювання конкуренції. Конкурентна політика держави. Закон України «Про захист економічної конкуренції». Розробка і запровадження засобів його реалізації. Узгодження політики у сфері приватизації з конкурентною політикою. Участь України у міжнародному співробітництві у сфері конкурентної політики. Договори про співпрацю у галузі захисту конкуренції.

Конкурентоспроможність України в умовах посилення глобалізаційних процесів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4,5.

Додатковий: 1,4,8,14,17,18.

Інтернет-ресурси: 1,3,4,5,8,

ТЕМА 7. Капітал як основа підприємництва

Капітал як політико-економічна категорія. Сутність капіталу: його матеріально-речовий зміст і соціально-економічна форма.

Первісне нагромадження капіталу і його форми. Особливості первісного нагромадження капіталу в Україні в кінці ХХ - на початку ХХІ століття. Первісне нагромадження капіталу як передумова олігархізації та монополізації економіки. Фінансово-промислові групи. Авансовий капітал: поняття і структура. Концентрація капіталу: сутність, світовий та національний аспекти.

Сутність витрат виробництва. Теорії витрат виробництва. Поняття собівартості, її види та структура. Шляхи та засоби зменшення витрат виробництва та собівартості в сучасних умовах. Прибуток як економічна категорія. Теорії прибутку. Функції прибутку. Види прибутку. Норма прибутку і фактори, що її визначають. Шляхи збільшення прибутковості підприємств різних форм власності в сучасних умовах. Поняття рентабельності, її структура, види. Чинники, що впливають на рівень рентабельності в умовах обмеженості ресурсів.

Сутність та функції її промислового капіталу. Кругооборот промислового капіталу, його стадії та функціональні форми. Загальна формула кругообороту промислового капіталу та її протиріччя. Поняття обороту промислового капіталу. Основний і оборотний капітал. Швидкість і час обороту капіталу, шляхи його прискорення в умовах інноваційного розвитку. Вплив інновацій на структуру основного капіталу. Показники ефективності обороту капіталу. Фізичне та моральне зношення основного капіталу. Амортизація основного капіталу та необхідність її прискорення в умовах інноваційного розвитку. Сучасна практика прискореної амортизації постіндустріальних країн у ХХІ столітті. Американський досвід амортизаційного регулювання і можливості його застосування в Україні.

Сучасні теорії капіталу. Людський капітал. Кількісні методи виміру людського капіталу: «безперервної інвентаризації», «відновлювальної вартості», «чистої вартості». Особливості функціонування «людського капіталу» в сучасній економіці. Розвиток і посилення впливу людського капіталу на економіку. Соціальний капітал.

Підприємництво як форма діяльності суб'єктів ринкового господарства. Зміст, основні принципи та функції підприємництва. Теорія підприємництва Й. Шумпетера як рушій науково-технологічного прогресу ХХ - початку ХХІ століття. Характеристика класичної та інноваційної моделей підприємництва. Економічна

свобода і підприємництво. Мотивація підприємницької діяльності. Ризики у підприємницькій діяльності. Соціальна відповідальність у сучасному бізнесі.

Види та форми сучасного підприємництва. Мале підприємництво. Селянське (фермерське) господарство. Інноваційне підприємництво. Венчурний бізнес. Стартапи в XXI столітті: світовий і національний аспекти. Спільні підприємства, вільні (спеціальні) економічні зони. Особливості функціонування і розвитку підприємництва в Україні. Система державної підтримки та сприяння розвитку підприємництва.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4,5.

Додатковий: 3,5,8,10,19,20.

Інтернет-ресурси: 4,5,6,7.

ТЕМА 8. Капітал сфери обігу. Торгівля.

Сфера обігу та її місце в системі суспільного економічного відтворення. Товарний обіг. Суб'єкти сфери товарного обігу. Функції сфери обігу. Сфера товарного обігу і внутрішня торгівля. Нова торгова революція. Витрати обігу: особливості, види та джерела відшкодування.

Торговельний капітал. Суть функції та форми торговельного капіталу. Взаємозв'язок промислового і торговельного капіталів. Особливості сфери функціонування торговельного капіталу і його структура.

Джерела утворення торговельного прибутку. Торговельний прибуток: сутність, джерела та механізм утворення. Норма торговельного прибутку та чинники, що на неї впливають.

Суть і структура торгівлі. Сучасні форми торговельного підприємництва. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у XXI столітті і формування електронної торгівлі. Сутність і масштаби сучасної інтернет-торгівлі. Проблеми і динаміка розвитку електронної торгівлі в світовому та національному вимірах. Сутність і характеристика основних бізнес-моделей електронної торгівлі. Пріоритети розвитку електронної торгівлі в Україні в умовах інформатизації світового господарства. Інтеграція електронної торгівлі України в світову електронну торгівлю.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4,5.

Додатковий: 2,6,8,14,19.

Інтернет-ресурси: 4,5,7,8.

ТЕМА 9. Генезис, природа і джерела позикового капіталу.

Генезис, сутність, особливості та джерела утворення позикового капіталу. Лихварський капітал як історично перша форма позикового капіталу. Функції позикового капіталу. Поділ прибутку на підприємницький дохід та відсоток. Позиковий відсоток. Норма позикового відсотку. Механізм отримання позикового відсотка.

Особливості утворення та функціонування позикового капіталу в умовах посилення глобалізаційних процесів. Вплив сучасних інформаційних технологій на функціонування позикового капіталу. Випереджальне зростання позикового капіталу в порівнянні з промисловим і торговельним у ХХІ столітті. Виокремлення грошово-кредитної сфери у самостійну галузь економічної діяльності. Лібералізація руху позикового капіталу.

Кредит як форма руху позикового капіталу. Принципи та функції кредиту. Форми кредиту: комерційний, банківський, міжбанківський, державний, споживчий, ломбардний, контокоррентний, лізинговий, факторинговий, іпотечний, форфейтинговий, міжнародний. Зовнішній борг і механізм його реструктуризації в Україні.

Трансформація ролі і функцій кредиту в сучасній економічній системі.

Сутність та структура кредитної системи. Етапи еволюції кредитної системи. Особливості сучасної кредитної системи.

Банківська система як центральний елемент сучасної фінансово-кредитної інфраструктури ринку. Структура банківської системи. Центральний банк як головний суб'єкт кредитних відносин. Функції Національного банку України в контексті її ринкової трансформації. Банки та їх функції. Іноземний банківський капітал в сучасній вітчизняній економіці. Сучасна грошово-кредитна політика в Україні. Капіталізація банків. Стратегія розвитку банківської системи в світовому та національному вимірах.

Фондовий ринок: сутність та його інфраструктурні елементи. Фондова біржа як організований вторинний ринок цінних паперів. Інтеграція фондового ринку України у світовий. Цінні папери та їх різновиди в сучасній економіці. Роль фондового ринку в залученні інвестицій та перерозподілі капіталу в національній економіці. Національна депозитарна система, її сутність та механізм функціонування. Фондовий портфель банку.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4,5.

Додатковий: 3,4,5,7,10,14,16,20.

Інтернет-ресурси: 4,6,7.

ТЕМА 10. Фінанси та бюджетна система.

Сутність фінансів, їх функції та роль в економічній системі. Об'єкти та суб'єкти фінансових відносин.

Фінансова система: сутність і функції. Структура фінансової системи. Державні фінансові інституції з регулювання та управління фінансовою системою. Сучасна фінансова політика і фінансовий механізм. Види сучасної фінансової політики, її стратегія і тактика. Складові елементи фінансового механізму. Забезпечення функціонування фінансового механізму в Україні. Фінансовий ринок та його інфраструктурні елементи.

Державні фінанси, їх роль і структура. Бюджетна система України та бюджетний устрій. Принцип побудови сучасної бюджетної системи. Бюджетний процес та його учасники. Державний бюджет України. Склад і структура доходів і видатків Державного бюджету України. Виконання бюджету. Світова практика виконання бюджету та можливості її застосування в Україні.

Податки і податкова система. Економічна сутність та функції податків. Класифікація податків. Чинники впливу на обсяг податкових надходжень до бюджету. Податкова система України та основи її побудови. Сучасна фіскальна політика в Україні: напрямки вдосконалення. Основні напрями реформування податкової системи України в сучасних умовах.

Бюджетна децентралізація та механізм її здійснення. Профіцит та дефіцит Державного бюджету. Джерела покриття дефіциту Державного бюджету. Державний борг: причини утворення, види та способи погашення. Співпраця з міжнародними фінансовими інституціями: МВФ, Світовий Банк, ЄБРР. Дефолт: причини виникнення, сутність, соціально-економічні наслідки.

Фінанси підприємств, їх сутність і функції. Фінансові ресурси підприємств та шляхи їх мобілізації в сучасних умовах. Управління фінансами підприємств. Фінансові результати та фінансові показники.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4,5.

Додатковий: 3,5,6,7,16,19.

Інтернет-ресурси: 6,7,8.

ТЕМА 11. Доходи і заробітна плата. Зайнятість населення

Сутність, види та джерела формування доходів населення.

Сутність та механізм розподілу доходів. Функціональний та персональний розподіл доходів. Факторні доходи.

Сучасні теорії заробітної плати. Функції заробітної плати. Форми та системи заробітної плати. Забезпечення державного регулювання мінімального (заснованого на прожитковому мінімумі) рівня заробітної плати.

Доходи в сучасній Україні. Розподіл населення за рівнем споживання. Удосконалення політики доходів як стратегічне завдання держави.

Нерівність у розподілі багатства і доходів в світлі сучасної політичної економії. Фундаментальне співвідношення між рівністю доходів і ефективністю економіки. Трактують розподіл доходів у теоріях справедливого суспільства. Погляди Дж. Стігліца на побудову суспільства справедливості. Доходи домогосподарств, їх структура та використання. Номінальні та реальні доходи. Диференціація доходів та їх межі. Крива Лоренца і коефіцієнт Джині. Прожитковий мінімум. Мінімальна заробітна плата. Державне регулювання розподілу доходів населення.

Бідність: суть і основні економічні причини. Засоби усунення найбільш гострих проявів бідності. Стратегія подолання бідності. Формування і зміцнення позицій середнього класу.

Зайнятість населення: сутність і форми. Сучасні теорії зайнятості та їх практичне застосування в сучасних умовах. Структура зайнятості та її новітні тенденції. Цілі, принципи та механізм державного регулювання зайнятості. Заходи активної підтримки безробітних. Самозайнятість населення та її державна підтримка в Україні.

Безробіття як економічна категорія. Види і форми безробіття, рівень безробіття. Фактори, що обумовлюють безробіття. Подолання безробіття. Забезпечення продуктивної зайнятості населення. Приховане безробіття та заходи щодо його ліквідації. Проблема зайнятості сільського населення та шляхи її вирішення.

Система соціального захисту населення та її основні елементи. Соціальна допомога і адресність її здійснення в Україні. Пенсійна система і пенсійна реформа в Україні: сутність і механізм запровадження.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4,5.

Додатковий: 1,3,5,6,12,20.

Інтернет-ресурси: 4,6,8.

ТЕМА 12. Економічні відносини в аграрному секторі

Аграрна сфера виробництва та її особливості. Аграрні відносини як специфічний вид економічних відносин. Об'єкти і суб'єкти аграрних відносин. Поняття земельних відносин.

Земля як основний засіб виробництва в аграрній сфері. Державні, колективні, приватні та змішані види землекористування. Організаційно-правові форми господарювання в аграрному секторі України: господарські товариства, приватні (приватно-орендні) підприємства, виробничі кооперативи, державні підприємства, фермерські господарства, особисті селянські господарства. Нові форми господарювання в сільському господарстві: агрофірми, агрокорпорації, агроконсорціуми, агрохолдинги, виробничі та науково-виробничі системи.

Земля як фактор виробництва. Рентні відносини. Земельна рента як економічна форма реалізації земельної власності. Види ренти. Диференційна рента. Механізм утворення диференційної ренти I і диференційної ренти II. Монопольна рента. Абсолютна рента.

Ринок земельних ресурсів та земель сільськогосподарського призначення: суть та суперечності. Формування системи раціонального використання земельних ресурсів. Попит і пропозиція на землю. Ціна землі як капіталізована земельна рента. Механізм формування ціни землі.

Агропромисловий комплекс і ринковий механізм його функціонування.

Державна політика регулювання та підтримки сільськогосподарського виробника. Реформування у сфері аграрних відносин, відносин власності на землю. Розвиток ринку землі та іпотечних операцій. Розвиток соціальної сфери села.

Позиціонування вітчизняного аграрного сектора на ринку ЄС.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4,5.

Додатковий: 4,10,12,14,15,17.

Інтернет-ресурси: 1,2,4,5.

ТЕМА 13. Теоретичні засади інформаційної економіки

Інформація та знання як фактори сучасного суспільного виробництва, їх сутність та особливості прояву. Домінування інформації в товарній структурі економіки. Наука та інформаційна економіка: взаємодія та взаємозв'язок. Інформаційне суспільство як якісно новий етап постіндустріальної цивілізації. Поняття та складові

інформаційної економіки. Етапи становлення інформаційної економіки. Наукові дослідження в сфері інформаційної економіки (Д. Белл, А. Горц, Т. Стоуньєр, Б. Санто, Ю.М. Бажал та ін.).

Інтелектуальна власність в інформаційній економіці. Інтелектуальний продукт та його втілення в інтелектуальній власності. Вплив інформаційної економіки на вартісні відносини. Поняття вартості створеної знаннями. Квазівартісна оцінка інтелектуальних продуктів.

Інформаційна економіка та економіка знань: взаємозв'язок та розбіжності. Поняття інформаційно-технологічного способу виробництва та його структура. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у ХХІ ст. Інформатизація світової та національної економіки. Діджиталізація в структурі інформаційної економіки.

Місце і роль людини в інформаційній економіці. Зміни в структурі та функціях праці. Перехід від «людини економічної» до «людини творчої». Трансформація форм, функцій, результатів праці в інформаційній економіці.

Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні. Можливості застосування прогресивного світового досвіду в процесі формування інформаційної моделі економіки в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2,3,4,5.

Додатковий: 5,8,14,19,21.

Інтернет-ресурси: 4,5,6,7,8.

ТЕМА 14. Економічна система.

Сутність, роль і значення системного методу пізнання економічних процесів і явищ. Поняття системи. Економічна система, її сутність, цілі й основні структурні елементи.

Взаємозв'язок і взаємодія структурних елементів економічної системи у полі предмета сучасної політичної економії. Науково-технологічний прогрес як фактор впливу на економічну систему.

Технологічна організація виробництва як основа цивілізаційного світоглядного підходу до типізації та порівняння економічних систем. Закономірності руху економічних систем. Трансформаційні стани економічних систем, основні форми та етапи їх розвитку. Політико-економічні дослідження процесів трансформації економічної системи за умов становлення постіндустріального суспільства.

Суть і структура економічних відносин. Сутність та особливості техніко-економічних, організаційно-економічних і соціально-економічних відносин.

Господарський механізм як складова економічних відносин. Основні напрями формування сучасного господарського механізму та посилення його соціальної спрямованості.

Сучасні підходи в методології пізнання сутності, закономірностей і тенденцій розвитку різних типів економічних систем: традиційної, ринкової, командно-адміністративної, змішаної. Характеристика основних національних моделей економічних систем: північноамериканська, скандинавська, західноєвропейська, японська, їх особливості та відмінності. Суспільні форми трансформації економічних систем як предмет дослідження сучасної політичної економії. Проблеми і суперечності становлення національної інноваційної системи.

Список рекомендованих джерел:

Основний :1, 3, 4, 5, 6, 7.

Додатковий :1, 4, 6, 8, 10.

Інтернет-ресурси: 1, 3, 4, 5, 6.

ТЕМА 15. Суспільне відтворення та економічне зростання.

Політико-економічний зміст суспільного відтворення. Види суспільного відтворення: просте, розширене, звужене. Суспільний продукт та закономірності його розширеного відтворення. Відтворення елементів економічної системи. Новітні тенденції у відтворенні науково-технологічного і трудових ресурсного потенціалу України. Напрями підвищення ефективності суспільного відтворення.

Споживання та заощадження: чинники впливу на співвідношення в сучасних умовах. Особливості співвідношення споживання і заощадження в сучасній економіці України. Заощадження і нагромадження в сучасних економічних теоріях. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну. Економічні стимули пріоритетного залучення інвестицій у наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність.

Економічне зростання: зміст і чинники. Типи економічного зростання: інтенсивний, екстенсивний, змішаний. Класифікаційний аналіз чинників економічного зростання. Сучасні теорії сталого економічного зростання. Теорія економічного зростання С. Кузнеця. Особливості економічного зростання в умовах глобалізаційних викликів і загроз. Проблеми і суперечності економічного зростання в Україні.

Вартісні форми сукупного суспільного продукту: валовий внутрішній продукт (ВВП); валовий національний продукт (ВНП); чистий національний продукт (ЧНП); національний дохід (НД); особистий дохід (ОД); дохід кінцевого використання (ДКВ). Методи виміру валового внутрішнього продукту: метод витрат, доходів і виробничий метод. Національне багатство і його структура.

Нестабільність суспільного відтворення: сутність, чинники та форми виявлення. Циклічний характер суспільного відтворення. Економічний цикл і його фази. Вчення М. Туган-Барановського про циклічність економічного розвитку. Малі і середні цикли в економічному розвитку. Довгі хвилі М.Кондратьєва. Особливості економічних циклів в сучасних умовах. Світові економічні кризи ХХ та початку ХХІ ст. та їх наслідки.

Теорія сталого економічного розвитку: передумови виникнення, сутність, складові. Забезпечення сталого економічного розвитку в умовах макроекономічної нестабільності.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4,5.

Додатковий: 1,4,6,13,20,21.

Інтернет-ресурси: 1,4,5,7.

ТЕМА 16. Держава та її економічні функції.

Держава як суб'єкт сучасної економічної системи. Основні політико-економічні цілі держави: економічне зростання, економічна ефективність, економічна рівновага, економічна свобода, справедливість. Сучасні теоретичні погляди на роль держави в економіці та їх еволюція. Неокейнсіанська і неокласична моделі державного регулювання економіки. Поняття державного патерналізму і форми його прояву в українській економіці. Необхідність і межі державного регулювання ринкової економіки. Економічна роль державної бюрократії. Корупція та негативні наслідки її прояву в державі. Теорія політичної ренти.

Співвідношення державного і ринкового механізмів регулювання національної економіки. Теорія економічної політики держави Я. Тінбергена. Державно-приватне партнерство: зміст і формування в Україні.

Методи і форми державного регулювання економіки. Структурно-інвестиційне регулювання, індикативне планування і програмування економіки, бюджетне і податкове регулювання, грошово-кредитне регулювання, регулювання цін та заробітної плати,

антимонопольне регулювання та особливості їх здійснення в Україні.
Ефективність державного регулювання економіки України.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4,5.

Додатковий: 1,4,5,6,7,12,13.

Інтернет-ресурси: 1,3,4,5,7.

ТЕМА 17. Суть і структура світового господарства. Глобалізація.

Сутність, етапи становлення та основні риси світового господарства. Міжнародний поділ праці та інтернаціоналізація економіки як основа формування світового господарства.

Сучасна структура світового господарства
Світовий ринок: сутність та структура. Теорії міжнародної торгівлі: абсолютних переваг А. Сміта, відносних переваг Д. Рікардо. Модель Е. Хекшера-Оліна, парадокс В. Леонтьєва, теорія міжнародної конкуренції М. Портера.

Міжнародна торгівля та її економічні основи. Світовий ринок товарів і послуг. Теоретичні засади зовнішньоторговельної політики. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі. Світова організація торгівлі (СОТ). Угода про асоціацію та зону вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Теорії міжнародного руху капіталів і механізм його регулювання. Роль транснаціональних корпорацій в інтернаціоналізації суспільного виробництва.

Теорії міжнародних валютно-фінансових відносин. Зміст, структура та етапи розвитку світової валютної системи. валютні ринки. Міжнародний валютний фонд. Світовий банк. ЄБРР. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями у ХХ столітті.

Теорії міжнародної міграції робочої сили і світовий ринок праці. Міжнародна трудова міграція: особливості і наслідки для України. Організаційно-економічні засади діяльності та функції Міжнародної організації праці.

Теоретичні засади міжнародної економічної інтеграції та її організаційні форми. Шляхи та засоби інтеграції економіки України у світове господарство. Україна та Європейський Союз. Перспективи вступу України до ЄС.

Глобалізація як новий стан розвитку інтеграційних процесів у світовій економіці. Відцентрові тенденції у світовому економічному просторі. Поняття глокалізації та особливості її прояву.

Глобальні проблеми людства та шляхи їх вирішення. Цілі сталого розвитку. Основні форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних проблем.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4,5.

Додатковий: 1,5,6,11,17,20.

Інтернет-ресурси: 1,3,4.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Білецька Л. І. *Економічна теорія: політична економія, мікроекономіка, макроекономіка. Підручник, 2-ге вид., ЦНЛ. – 2017 – 684 с.**
2. *Економічна теорія: Політекономія: підручник / за ред. В.Д. Базилевича. – 8-е вид. – Київ: Знання – Прес, 2014. – 710 с.*
3. *Економічна теорія: підручник / В.Д. Лагутін, Ю.М. Уманців, Т.А. Щербакова та ін.; за заг. ред. В.Д. Лагутіна. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 608 с.*
4. *Касьяненко Л. М. Економічна теорія. Підручник, – К.: вид-во ЦНЛ. – 2019. – 224 с.*
5. *Політична економія навч. посібник / за ред. М.І. Синютвиченко Суми 2015, - 176 с.*

Додатковий

1. *Блауг М. Методология экономической науки / М. Блауг. пер. з англ.– М., 2004. – 423 с.*
2. *Бережная Н.И. Политическая экономия в структурно-логических схемах: учеб. пособ. / Н.И. Бережная.- Харьков: ИНТКЭК, 2008. – 290 с.*
3. *Гальчинський А.С. Теорія грошей / А.С. Гальчинський. – К.: Основи, 2001. – 411 с.*
4. *Економічна теорія: політекономія: практикум: навч. посіб. / за ред. В.Д. Базилевича. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2013. – 494 с.*
5. *Зайцев Ю.К. Сучасна політична економія: проблеми та інституціональне поле предмета і методології досліджень: навч. посіб. / Ю.К. Зайцев, В.С. Савчук. – Київ: КНЕУ, 2011. – 337 с.*
6. *Кальченко С.В. Політична економія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С.В. Кальченко, І.О. Щєбликіна, Д.Г. Легаза – Сімферополь: Діайпі, 2012. – 317 с.*

7. Кейнс Дж. М. *Общая теория занятости, процента и денег: пер. с англ.* / Дж. М. Кейнс. – М.: Прогресс, 1978. – 498 с.
8. Мазараки А.А. *Философия денег: монографія* / А.А. Мазараки, В.В. Ильин. – К.: Книга, 2004. – 719 с.
9. Маршалл А. *Принципы экономической науки: в 3-х т.* / А.Маршалл. пер. з англ.– М.: Прогресс, 1993.
10. Милль Дж. С. *Основы политической экономии и некоторые аспекты их приложения к социальной философии* / Дж. С. Милль пер. з англ. – М.: Прогресс, 1980, - Т. 1 – 495 с.
11. Політична економія. Курс лекцій: навч. посіб. / П.Ю. Буряк та ін.; за заг. ред. П.Ю. Буряка та О.Г. Гупала; Львів. держ. фін. акад. – Л.: Сполом, 2013. – 291 с.
12. Рикардо Д. *Начала политической экономии* / Д. Рикардо. пер. з англ. – М.: ЭКСМО-ПРЕСС, 2000. – 454 с.
13. Сміт А. *Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй* / А. Сміт. – Київ: Port-Royal, 2001. – 593 с.
14. Стігліц Дж. Е. *Економіка державного сектору* / Дж. Е. Стігліц.- Київ: Основи, 1998. – 854 с.
15. Туган-Барановський М.І. *Основы політичної економії* / Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 628 с.
16. Туган-Барановський М.І. *Політична економія: курс популярний* / М.І. Туган-Барановський. – Київ.: Наукова думка, 1994. – 262 с.
17. Фридмен М. *Основы монетаризма* / под науч. ред. Д.А. Козлова. пер. з англ. – М.: ТЕИС, 2002. – 175 с.
18. Хайек Ф.А. *Познание, конкуренция и свобода* / Ф.А. Хайек. пер. з англ. – СПб.: Пневма, 1999. – 288 с.
19. Хейне П. *Экономический образ мышления: пер. с англ. 5-го изд.* / П. Хейне. М.: Новости, 1991. – 704 с.
20. Хикс Дж. *Стоимость и капитал: пер. с англ.* / Дж. Хикс. – М.: Эльф – Пресс, Универс, 1993. – 288 с.
21. Шумпетер Й. *Теорія економічного розвитку* / Й. Шумпетер. – К.: КМА, 2011. – 241 с.

* Курсивом позначені джерела, що є в бібліотеці КНТЕУ

Интернет-ресурси

1. Законодавство України. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
2. Президент України. – Режим доступу: www.president.gov.ua
3. Верховна рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
4. Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua

5. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: www.me.gov.ua
6. Міністерство фінансів України. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua
7. Національний банк України. – Режим доступу: www.bank.gov.ua
8. Державна служба статистики України. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua